

Ældre på spil

indledning til Social Kritiks tema om ældre

■ af Frank Ebsen

Ældre er på den ene side en eksakt angivelse af, at nogle er ældre end andre. På den anden side er det til evig diskussion, hvornår en person eller en gruppe af personer er ældre. I Danmark er pensionsalderen aktuelt på 67 år, men har anført af en borgerlig regering været 65 år, og er nu på vej til at blive 70 år. Der er næppe tvivl om, at personer over 80 år er ældre, og dem er der flere af end tidligere. De såkaldte 68'ere lever længere, hvilket også foreløbigt kendetegner de følgende generationer. I de seneste 10 år er denne gruppe iflg. Danmarks Statistik steget med 39%, og er nu på 340.000 personer.

Det giver en stor udfordring på sundhedsområdet, hvor personer over 80 år koster mere end de øvrige grupper. Rockwoolfonden har beregnet, at udgifterne til sygehusindlæggelser vil stige, og især kommunernes plejeudgifter vil stige mest. Der vil være flere, som får brug for hjælp i hjemmet og plejehjemsplads/ældrebolig. Fremtiden bør samtidig i tilbageblikket, hvor der de sidste 10 år er sket et fald i antallet af hjemmehjælpstimer for alle over 67 år (iflg. Danmarks Statistik). Samtidig er andelen af over 67-årige i plejeboliger næsten uændret. Økonomerne er lettede over det ikke bliver helt så dyrt fremover, hvis kommunerne effektiviserer som de allerede har gjort. Glemte er imidlertid, at det nok snarere er nedskæringer og dårligere service, som har afstedkommet faldet i timer. Det kan fx være at der kun gives bad en gang om ugen, hvilket yngre personer næppe ville acceptere.

Der er således udsigt til stigende udgifter til ældre enten som en aldersbetinget social eller generationel omfordeling. Den generationelle handler om at gøre op med retten til boligprofitter, som dele af den ældre generation opfatter som en ret, og som en del har tilegnet sig gennem velpolstrede pensioner. Den anden handler om, hvordan yngre generationer kan betale mere til ældre, men måske også indsætter til at støtte deres liv som uddannelsessøgende og arbejdende på nye og mindre institutionelle måder. Det er spørgsmål, som allerede fylder en del i det politiske landskab.

Spørgsmålet er om der er mod til reelt at ændre den sociale skævhed, som allerede er indbygget i brugen af sundhedssystemet. De socialt dårligt stillede er statistisk set de mest

belastede, og måske dem som der først burde gøres en indsats for. Dels for at undgå at skævheden forøges, dels for at sikre sig et mere lige samfund for de nederste. I de følgende artikler ser vi på forskellige sider af ældrelivet. Vi møder blandt andet mennesker, der står i overgangen fra lønarbejde til pension, og vi får indblik i de sociale skævheder, der præger livet for stofbrugere, mennesker med funktionsnedsættelser, ældre med minoritetsbaggrund, beboere på plejehjem og mennesker i livets afslutning. Det handler om, hvad velfærdssamfundets mange professionelle vil og kan gøre, og det handler om finansiering til at rumme de mange, som hver især har behov for støtte og hjælp.

I den første artikel ses på den del af befolkningen, der går fra et lønarbejde til at blive fri for lønarbejdet. **Ida Hauman** undersøger, hvordan nogle akademikere og fysioterapeuter håndterer denne overgang. De er ikke kun passive, men også aktive i at skabe dynamiske overgange, hvor de minimerer tilknytningen til arbejdsmarkedet og laver noget andet i familie og civilsamfund. Denne ændring og afsked med livet på arbejdsmarkedet rummer også en forandring af sociale relationer til familie og andre.

Fra denne mere almene overgang i livsforløbet bevæger vi os til ældrelev, der er præget af langvarig marginalisering.

Den anden artikel handler om ældre stofmisbrugere, hvor **Kristian Fahnøe** og **Mette Kronbæk** påpeger, at alder som et bestemt år, ikke er passende. Langvarige stofmisbrugere må ændre måden de indtager og skaffer sig stoffer på i takt med deres fysiske svækkelse, som sker langt før folkepensionsalderen. Artiklen kommer frem til, at de bl.a. ikke passer ind i velfærdssamfundets tilbud, og skaber nye udfordringer for social og sundhedsmæssig støtte.

Herfra rettes blikket mod livets afslutning og de vilkår, der gør sig gældende, når sygdom og død nærmer sig.

I den næste artikel har **Iben Aaman** og **Anne Liveng** fulgt en sygeplejerske fra palliativ enhed, der besøger syge, som forventes

at dø af deres sygdom. De undersøger, hvordan den velhavende er den gode patient, som lever op til sygeplejerskens forventninger. Den noget mindre velhavende har svært ved at leve op til kravene til ham selv. Han befinder sig på et center, hvor han nedværdiges, når han ikke følger plejepersonalets forskrifter. Det diskuteres, hvordan ulighed i sundhed også slår igennem, når sygdom og død står for døren.

Ulighed og forskelle i livsbetingelser udfolder sig også i et kulturelt og sprogligt perspektiv.

Artikel fire handler om ældre med etnisk minoritetsbaggrund. **Maya C. Christensen** og **Lotte F. Varder** skriver om erfaringer fra et projekt hos Dansk Flygtningehjælp. De zoomer ind på, hvordan seniorfællesskaber er hjælpsomme med den store sproglige og kulturelle forskellighed blandt de etniske minoriteter. Civilsamfundet kan med en vis støtte påtage sig arbejdet med at forebygge ensomhed, som bl.a. kan øge håndteringen af hverdagen trods diskriminerende love, der rammer gruppen af ældre minoriteter.

Herefter bevæger vi os fra disse strukturelle vilkår til de nære relationer i ældrelivet.

Læseren kommer med **Cathrine Falk** og **Olivia K. Madsen** på et plejehjem, hvor de har fulgt beboerne igennem noget tid. De peger på, hvor vigtigt det er at se på de ressourcer, de ældre har med fra deres tidligere boliger. Det kan i helt konkrete situationer bidrage til at bevare deres sociale evner og skabe et fællesskab blandt beboerne. Det ændrer forståelse og handlinger hos de professionelle til at støtte og se de ældre som aktive personer.

Afslutningsvis rettes blikket mod en gruppe, hvis ældreliv ofte er underbelyst, og hvor afhængighed af andre er et grundvilkår gennem hele livsforløbet.

Densidste artikel fortsætter tråden ved at **Gitte L. Rasmussen** og **Hanne Meyer-Johansen** undersøger sociale relationer blandt ældre med udviklingshandicap i artiklen om underbelyste

ældreliv. Det er ældre, som gennem livet har været en del af en familie, men levet udenfor arbejdsmarkedet og på steder, hvor de har været afhængige af andre. De orienterer sig mod familien og den resonans, som kan findes i venskaber, som ofte er etableret tidligere. Og det stiller nye krav til de professionelle.

Samlet set giver Social Kritiks temanummer indsigter i, hvordan alderdom blandt udsatte grupper påvirkes, når den følges af afsked fra det tidligere liv med langsomme tab af sociale relationer, arbejdsmarkedet, sygdom og ikke mindst at være døende. Det viser, at det er klogt at mindske ulighed i det sociale liv og i sundhed, så alle ældre kan leve et rimeligt liv.

Gennem hele nummeret ledsages artiklerne af fotografier fra Sofie Flinths serie: *Woman – Your Duty is Beauty*. Fotografierne er iscenesatte og arbejder med kvindelig identitet på tværs af generationer – blandt andet i samarbejde med kunstnerens egen bedstemor. Motiverne kredser om krop, alder og forfængelighed og undersøger, hvordan forestillinger om udseende og værdi følger kvinder mange gennem livet.

Nummeret rummer desuden et uddrag fra bogen: *Afskaf alderdommen* af Lone Kühlmann og Henning Kirk, som med en personlig og til tider humoristisk tone kredser om alder og livserfaring. Teksten bevæger sig tæt på hverdagslivet og erfaringerne og giver endnu et blik på det at blive ældre.

Udenfor tema bringes anmeldelse og tanker af og om bogen: *Trivsel tur/retur*.

Afslutningsvis og også udenfor tema bringes artiklen: Hvis vi mister troen på udvikling, taber vi alle af Camilla Hollender. Med afsæt i socialfaglig praksis retter artiklen en kritik mod, hvordan velmenende indsatser kan komme til at fastholde mennesker i udsathed, når beskyttelse og omsorg bliver så styrende, at de begrænser handlemuligheder og selvstændighed. Artiklen peger dermed på en grundlæggende spænding mellem støtte og kontrol.